

2.1.2.g COMUNITATS VEGETALS

És ben conegut que les plantes (individus, poblacions) s'agrupen en determinats indrets on es donen unes condicions específiques del medi constituint les anomenades comunitats vegetals. Les comunitats vegetals definides per la vegetació superior poden ser considerades com a la representació de l'ecosistema sencer. La classificació de les comunitats vegetals pot ser feta segons el seu aspecte o fisiognomia (formacions), o segons l'anàlisi de la seva composició florística (associacions). Les associacions vegetals són definides per la seva composició florística i, com que integren les exigències ecològiques de les plantes que les formen, duen, en realitat, una informació ecològica (i ambiental) inherent molt important.

El desenvolupament de la metodologia fitocenològica al nostre país ens ha permès de poder reconèixer actualment 611 associacions a partir de més de 12.500 inventaris de vegetació publicats, els quals estan informatitzats en el Banc de Dades de Flora i Vegetació de Catalunya (FLORACAT). Aquestes associacions estan integrades en un esquema sintaxonòmic que comprèn unes 41 classes, 70 ordres i 166 aliances.

Des de l'any 1934 fins avui la Fitocenologia s'ha desenvolupat a casa nostra de manera ininterrompuda, de manera que actualment hom disposa d'una tipologia de les associacions vegetals que, si bé no es pot pas considerar definitiva i tancada, sí que és força completa i permet el seu ús en múltiples aspectes. Fins a final de 1996 s'havien publicat més de 12.500 inventaris fitocenològics de vegetació, presos en territori català i atribuïts a algun sintàxon concret; a partir d'aquests inventaris s'han reconegut 611 associacions agrupades en 41 classes fitocenològiques.

El mostratge fitocenològic a Catalunya en el temps i en l'espai mostra que, després d'una etapa inicial amb molt poca intensitat de mostratge (1926-1947), s'inicia un augment progressiu de presa d'inventaris i de publicació, que s'incrementa de manera important a partir de 1976 fins als nostres dies. La meitat dels inventaris no han estat publicats fins al període 1991-1996. Queden encara per publicar estudis comarcals o monogràfics que cal que vegin la llum. De cara a un futur immediat cal preveure un cert descens (o estabilització) en l'aportació de noves dades fitocenològiques, conseqüència de la negativa a prioritzar, o al menys a valorar adequadament, aquesta mena de treballs per part dels organismes (i de les persones) que decideixen el finançament de la investigació al país.

Pel que fa al marc territorial, la mitjana d'inventaris fitocenològics per quadrat UTM de 10 km de costat és de 36 i hi ha 44 quadrats que no compten amb cap inventari publicat. Aquests 44 quadrats afecten principalment les àrees del Lluçanès-Moianès, Reus-Valls, la Bisbal del Penedès, Ulldecona, Tortosa, Horta de Sant Joan i Almacelles. A part d'aquestes zones, es consideren encara poc conegudes en l'aspecte fitocenològic, tot i haver-hi inventaris aixecats, les àrees següents: baixa vall d'Aran, les valls Ferrera i de Cardós, part de la vall de Camprodon, algunes zones extenses dels Pre-pirineus (Boumort, Odén, Turp, Carreu...), algunes àrees de

l'Alt Empordà i els Ports de Besseit. Cal dir també que algunes d'aquestes zones ja disposen actualment d'estudis i treballs parcials publicats, en curs de publicació o bé iniciats.

S'ha de remarcar, però, que el grau de coneixement i el significat de les 611 associacions reconegudes al nostre país és molt desigual. No cal dir que l'extensió que ocupen és també molt diferent. Hi ha associacions descrites en una sola localitat (o un sol massís) i que ocupen superfícies exigües (com per exemple el *Saxifragetum vayredanae* del Montseny) fins a d'altres que cobreixen centenars (o milers) de quilòmetres quadrats. Concretament, 173 associacions (28,3%) solen ocupar superfícies grans (més de 0,25 ha). En aquest recompte no s'hi han inclòs les comunitats rupícoles perquè s'ha considerat la superfície real que cobreixen (no la superfície del seu hàbitat). La resta (438; 71,7%) són associacions que solen ocupar superfícies petites, si més no, habitualment. De moment, pràcticament no hi ha dades sobre les superfícies reals ocupades per cadascuna de les associacions vegetals al país. Aquests càlculs, per a les associacions més esteses, es podran fer a partir de la cartografia de la vegetació (fins el 1998, s'han publicat 8 Mapes de Vegetació de Catalunya a 1:50.000). La cartografia d'hàbitats de la Directiva 92/43/CEE, impulsada per l'ICONA els anys 1994-95 permet també fer estimacions dels recobriments d'algunes associacions. El projecte, actualment iniciat, de la cartografia dels hàbitats de Catalunya, promogut per la Conselleria de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, pot aportar dades interessants en aquest respecte, tot i que no seran pas referides a totes les associacions (atesa l'escala de l'aixecament).

Pel que fa al grau d'inventariació de les associacions, una quarta part (24,25%) compta només amb 1-3 inventaris, cosa que les fa, en general, molt mal conegudes. En alguns casos es tracta d'associacions ben conegudes en terres veïnes però que penetren poc a Catalunya i, per tant, és lògic que siguin poc inventariades. En altres casos, el seu sentit ecològic pot ser discutible i, segur, que algunes no seran altra cosa que combinacions atzaroses d'espècies i que no indiquen gaire res. Fent estudis més concrets i dirigits, caldria esbrinar quines d'aquestes 156 associacions detectades a Catalunya fan part d'aquest darrer grup. A l'altre extrem, hi ha 54 associacions (8,4%) que compten amb 50 inventaris o més aixecats. D'aquestes 54 associacions molt inventariades, 35 (65%) són de distribució eurosiberiana en sentit ampli. Mentre que 19 (35%) són mediterrànies.

Actualment hi ha poc més de 255 referències bibliogràfiques d'inventaris de vegetació. Totes, estan actualment informatitzades i codificades en el Banc de dades del Departament de Biologia Vegetal de la UB.

No totes les associacions tenen la mateixa importància per la conservació de la biodiversitat. El seu grau d'estabilitat, o el que és el mateix, la velocitat amb què són capaces d'evolucionar, és una característica important a l'hora de valorar la diversitat d'un territori. El grau de diversitat pel que fa a les associacions vegetals d'un territori probablement és màxim en situacions d'intervenció humana moderada. Paradoxalment, el cessament total de la intervenció humana podria comportar una homogeneïtzació del territori i a un descens del nombre de comunitats vegetals.

Segons un esquema de successió vegetal, unes 45 (7,3%) són comunitats de caràcter eminentment climàtic (per exemple, boscos madurs i pastures alpines de caràcter supraforestal). Unes 253 (41,4%) normalment tenen caràcter de vegetació permanent (per exemple, boscos i bosquines d'indrets especials (5,2%), les formacions megafòrbiques (1,6%), la vegetació halòfila i psamòfila (5,7%), la vegetació rupícola i glareícola (11,8%), etc.). Per altra banda, hi ha 190 (31,1%) associacions de vegetació de caràcter marcadament secundari (matollars i pastures), i 123 (20,1%) són comunitats ruderals i arvenses i, per tant, només mantingudes per una forta influència humana. Així, doncs, hi ha un nombre relativament petit d'associacions capaces d'ocupar un territori molt gran i un nombre relativament gran d'associacions de caràcter permanent, lligades a paràmetres físics particulars, que normalment ocuparien superfícies petites però que augmenten en gran mesura el grau de diversitat d'un territori.

Si ens fixem amb el seu grau de raresa, vora un centenar d'associacions poden ser considerades més o menys comunes (16,2%), unes 374 (61,2%) són poc comunes o més aviat rares i 138 (22,6%) poden ser considerades molt rares, incloent en aquest grup, tant les que ocupen un territori molt petit i són realment molt rares com les mal conegudes, de les quals hi ha molt poques dades. L'agrupació per territoris mostra les zones (a grans trets) on hi ha una major concentració d'associacions rares i/o vulnerables. La relació és la següent: Pirineus (32), muntanyes catanídiques septentrionals (9), muntanyes catalanídiques centrals i meridionals (9), territori sicòric (13), línia litoral (9), deltes de l'Ebre i del Llobregat i Aiguamolls de l'Empordà (26), Cap de Creus i Illes Medes (15), altres (24). No es disposa de dades concretes ni de l'estat de conservació ni dels nivells de protecció (a part que puguin estar incloses en determinades àrees protegides) d'aquestes associacions. És més, de 24 d'aquestes associacions només hi ha, com a màxim, tres inventaris publicats.

Actualment no hi ha cap programa general de seguiment o monitorització de la vegetació. No obstant, hi ha territoris petits (alguns parcs, parts de PEIN) que han iniciat alguna actuació en aquest sentit. El 1995 un equip de professors de botànica de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona, va elaborar un programa de seguiment del Patrimoni Natural de Catalunya (Flora i Vegetació) per encàrrec de la Conselleria de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, en el qual es fa una proposta concreta, força detallada, per iniciar un seguiment de la flora i de la vegetació, a escales diverses i per a diferents grups taxonòmics.

Per encàrrec de la Conselleria de Medi Ambient, el Departament de Biologia Vegetal de la Universitat de Barcelona ha elaborat una base de dades en què s'enumeren les unitats del "CORINE Biotopes Manual - Habitats of the European Community" presents a Catalunya, a més de tota una sèrie de camps d'informació de tipus ecològic, i d'altra mena, referits a aquelles unitats. S'indica per a cada unitat del document CORINE present a Catalunya, la correspondència amb la llegenda de la Directiva Hàbitats. També es detalla la correspondència entre les unitats del CORINE i les associacions vegetals de Catalunya. Com que les unitats del document CORINE són fetes amb la intenció de classificar els hàbitats (o biòtops) de tot Europa amb criteris no sempre prou homogenis i basats, sovint (i sobretot pels grans apartats) en criteris fisiognòmics (i ecològics) la seva correspondència amb les associacions vegetals no és pas directa, tot i que cada unitat du noms sintaxonòmics

orientatius. Existeix també un document en que es relacionen les unitats cartogràfiques del projecte Hàbitats de la Directiva (ICONA) i les associacions vegetals que comprenen.

Objectius a assolir:

- Aprofundir en el coneixement de les associacions vegetals i territoris fitosociològicament menys coneguts del país. Aprofundir també amb el coneixement de la funcionalitat ecològica de les comunitats.
- Disposar d'una major utilització del coneixement de les comunitats vegetals. Per exemple, integrar els inventaris publicats en una cobertura cartogràfica (G. I. S), correspondència dels inventaris disponibles amb les àrees protegides, i en el seu defecte, aconseguir la inventariació de les comunitats de cada espai.
- Aplicar de forma efectiva un programa de seguiment (i eventualment de control) de les comunitats vegetals, tenint en compte que, si més no, ja hi ha un projecte que podria servir de base.
- Conèixer l'estat de conservació de les diferents associacions en territori català i tenir localitzades en l'espai les mostres més ben conservades.
- Avaluar les possibilitats d'ús sostenible en els diferents sectors, de les associacions vegetals, especialment les que tenen un valor econòmic immediat.
- Disposar de les correspondències dels hàbitats de la llegenda CORINE presents a Catalunya amb terminologia catalana amb les associacions vegetals. D'aquesta manera es podria aprofitar molt més bé la gran quantitat d'informació ecològica que ja hi ha als inventaris informatitzats a FLORACAT.
- Establir, i actualitzar periòdicament, un catàleg raonat de les formacions vegetals de Catalunya amb traducció dels enunciats a d'altres llengües. En aquest sentit, disposar d'un esquema sintaxonòmic actualitzat, referit al territori de Catalunya, on s'incloguessin les subassociacions reconegudes.
- Impulsar la revisió crítica del sistema tipològic a escala catalana, o fins i tot, ibèrica i europea. De fet, aquesta tasca és ja iniciada i ha donat lloc a unes poques revisions (d'aliances principalment) que no és pas menyspreable.
- Potenciar, dins els estudis universitaris, de Biologia, les matèries que tractin de la tipologia i de la descripció de la vegetació. Actualment s'hi dedica a aquest tema molt poca atenció.